

KRONİK HEMODİYALİZ PROGRAMINDAKİ HASTALARDA ANKSİYETE

Dr. Esin ÖZATALAYx
Dr. Yahya ULAMIŞ xx
Dr. Hasan KÂHYA xx
Dr. Talat BAYBURTLUOĞLUxxx
Dr. Erkan ÖZCAN xxx
Dr. Nazan AYDIN xxx
Psk. Şenbark ÇETİN xxxx

ÖZET :

Bu çalışmada, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Hemodializ Ünitesinde tedavi gören 25 erişkin hastada görülen anksiyetenin çeşitli değişkenlerle karşılaştırılarak istatistiksel analizi yapıldı. Dializ öncesi anksiyete değerleri bütün değişkenler için literatürlere paralel olarak yüksek bulundu. Dializin biyolojik denge ile birlikte ruhsal denge de düzelmeye yol açtığı sonucuna varıldı.

GİRİŞ :

1960 yılından bu yana kronik böbrek yetmezliğinin tedavisinde uygulanmakta olan hemodializ aletiyle hasta arasında simbiyotik bir füzyon söz konusudur. Hasta ile, hayatını koruyan ama özgürlüğünü de kısıtlayan bu alet arasında geleneksel sevgi-nefret ilişkisi vardır (1,2).

Hasta ile alet arasında bir anlamda anne-çocuk ilişkisine benzer bir ilişki söz konusudur. Alet anne rolündedir ve hastaya bir kanülle bağlıdır. Hayatın devamını sağlamada rolü olan bu bağ da göbek bağına benzetilebilir. Buradaki anne talep eden ve sınırlayan bir annedir. Oral kısıtlama açısından katı bir annedir ve ayrıca terketme tehlikesi de vardır. Tedavi süresince vücutta oluşan değişiklikler nedeniyle kişiye hastalığını devamlı hatırlatır (11).

Hemodializ hastaları arasında en sık görülen psikopatolojik reaksiyon depresyon-

x : Atatürk Üniv. Tıp Fak. Psikiyatri Anabilim Dalı Uzmanı
xx : " " " " " " " Öğretim Üyesi
xxx : " " " " " " " Araş. Görevlisi
xxxx : " " " " " " " Psikoloğu

dur ve dializ tedavisini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu hastalar beden kısımları veya fonksiyonlarının kaybı, gelecekle ilgili plan yapamama, yaşama biçimlerinde maddi ve mesleki değişiklikleri de içine alan pek çok kayıpla yüzyüzedir. Fiziksel olarak doyum bulma güçleşir, seksüel yetenekler azalır, kişilerarası ilişkilerde bozukluklar artar. Dializ ünitesinde başka hastaların ölümü, depresyonu yaygınlaştırır. Burada hem kişisel bir kayıp söz konusudur, hem de hastanın makinaya bağlı uzun süre yaşayabileceği ümit ve inancı kırılmıştır (2,4,6).

Kronik renal yetmezliği olan ve hemodialize giren hastaların karşılaştığı stresler onlarda sürekli bir anksiyete ortaya çıkartmaktadır. Bu anksiyete hasta alete bağlandığı zaman artmaktadır (8).

Klinik gözlemler hemodializ tedavisi gören hastalarda anksiyete duygusunun yoğun bir şekilde yaşandığı doğrultusundadır. Bu duygunun yoğunlaşmasında etkili faktörlerin belirlenmesinin, hastaların anksiyeteleri ile başa çıkma yollarını kolaylaştırma açısından ne tür yaklaşımların daha yararlı olabileceği konusunda ışık tutacağı kanısındayız.

MATERYAL VE METOD :

Bu araştırma, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Hemodializ Ünitesinde tedavi gören 10 kadın ve 15 erkekten oluşan 25 erişkin hasta üzerinde yürütülmüştür. Anksiyete ölçümlerinde, Spielberger tarafından geliştirilen "Durumsal Anksiyete Ölçeği-STAI Formu TX-I" kullanılmıştır. Anksiyete ortalama değerleri ile hastaların tanıtıcı nitelikleri arasındaki ilişki araştırılmış, istatistiki değerlendirmede t-student testi kullanılmıştır.

BULGULAR :

Kadın ve erkek denek grubu arasında, anksiyete ortalama değeri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Keza yaş-öğrenim durumu, medeni durumu ve hastalığın süresi gibi değişkenlerle anksiyete ortalama değerleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı gözlenmiştir. Hastalar gelir düzeylerine göre düşük, orta ve yüksek gelir düzeyinde olmak üzere üç grupta incelendiğinde gelir düzeyi düşük olan grupta gelir düzeyi orta olan grup arasında anksiyete ortalama değeri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamazken, gelir düzeyi düşük ve yüksek olan gruplar arasında yapılan karşılaştırmada, anksiyete ortalama değerinin gelir düzeyi düşük olan grupta yüksek olduğu ve farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($t=1.697$, $p<0.05$).

Dializde bulunma süresi değişkeni ile anksiyete ortalama değerlerinin karşılaştırılmasında üç ay ve daha az süredir diyalize giren grupta anksiyete ortalama değeri istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t=4.698$, $p<0.05$).

Tablo: 1 Dializ Öncesi-Dializ Sonrası Anksiyete.

	Dializ Öncesi	Dializ Sonrası
n	25	25
Ortalama Anksiyete	55.28±8.73	50.00±8.6
S ²		75.08
t		3.416
df		23
p		p<0.05

Tablo: 2 Cinsiyet Değişkenine Göre Dializ Öncesi ve Dializ Sonrası Anksiyete.

	Kadın		Erkek	
	D.Ö.	D.S.	D.Ö.	D.S.
n	10		15	
Ortalama Anksiyete	54.8±5.07	50.0±5.9	53.66±10.63	48.6±10.18
S ²	68.07		108.3	
t	2.447		2.571	
df	8		13	
p	p<0.05		p<0.05	

Tablo: 3 Hastalık Süresine Göre Dializ Öncesi ve Dializ Sonrası Anksiyete.

	2 Yıdan Az		2 Yıdan Çok	
	D.Ö.	D.S.	D.Ö.	D.S.
n	10		15	
Ortalama Anksiyete	56.0±8.79	51.5±9.56	52.06±7.62	47.8±8.66
S ²	84.32		66.49	
t	1.482		1.087	
df	8		13	
p	p<.05		p<.05	

Tablo: 4 Dializde Kalma Süresine Göre Dializ Öncesi ve Dializ Sonrası Anksiyete.

	15 Gün-1 Ay-3 Ay		6 Ay-1 yıl	
	D.Ö.	D.S.	D.Ö.	D.S.
n	10		15	
Ortalama Anksiyete	50.0±0.70	47.25±3.88	55.73±4.40	52.28±1.81
S ²	7.77		11.31	
t	2.217		2.827	
df	8		13	
p	p<0.05		p<0.05	

TARTIŞMA :

Hastaların tanıtıcı nitelikleri ile anksiyete ortalama değerleri arasındaki ilişki araştırıldığında, cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, medeni durum ve hastalık süresi açısından istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Gelir düzeyi gözönüne alındığında ise, gelir düzeyi düşük grupta (aylık 300.000 TL.den az) anksiyete ortalama değerinin yüksek olduğu görüldü ($p<0.05$). Ayrıca üç ay ve daha az süredir dialize giren grupta anksiyete ortalama değeri istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Her iki durum literatürle paralellik göstermektedir (2,6,7,10).

Hastaların tanıtıcı nitelikleri ile dializ öncesi ve dializ sonrası anksiyete ortalama değerleri arasındaki ilişki araştırıldığında, bütün tablolarda dializ öncesi anksiyete değerinin yüksek olduğu görüldü. Bu sonuç dializin biyolojik denge ile birlikte ruhsal dengede de önemli ölçüde düzelmeye yol açtığını göstermektedir (5,9).

Sonuç olarak, anksiyete dializ hastalarında yoğun olarak yaşanan ve zaman zaman tedaviyi zorlaştıran, hatta engelleyebilen bir psişik semptomdur. Hastaların yanısıra ailelerinde de önemli problemler ortaya çıkmaktadır. Ayrıca tedavi ekibinin de zaman zaman yaşadığı güçlükler nedeniyle psikolojik desteğe ihtiyacı olmaktadır (3,4).

Elde ettiğimiz sonuçların ışığında, dializ ünitelerinde bir psikolog ve psikiyatristin bulunması gerektiği düşüncesini taşımaktayız.

Bu çalışma, bu konuda hasta bulma güçlüğünden dolayı oldukça küçük bir grup üzerinde yapılmıştır. Bu nedenle büyük teoriler ortaya koymaktan çok, ileride yapılabilecek çalışmalara bir basamak olabileceği umudundayız.

SONUÇ :

Kronik hemodializ programındaki hastalarda anksiyete gelir düzeyi düşük olanlarla üç aydan kısa süredir dialize girenlerde daha yüksek bulundu.

Bütün değişkenler için dializ öncesi anksiyete, dializ sonrası anksiyeteden yüksek bulunmuş olup, bu sonuç dializin biyolojik ve ruhsal dengede birlikte düzelmeye yol açması açısından önemlidir.

Hemodializdeki hastaların yanısıra aile bireylerinin de psikolojik desteğe gereksinim duyabilecekleri, bunun hastanın uyumu ve olumlu savunmalar geliştirmesinde yararlı olabileceği kanısına varılmıştır.

SUMMARY :

ANXIETY IN PATIENTS ON CHRONIC HEMODIALYSIS PROGRAMME

In this study, the anxiety seen at 25 adult patients treated in Hemodialysis Unit of

Atatürk University Medical Faculty, was compared with various variables and statistically analyzed. Consistent with the literature, anxiety scores obtained before hemodialysis was found high in all variables. It was concluded that, hemodialysis provides improvement in psychologic state as well as biologic state.

Literatür :

1. Abram H.S. : The Psychiatrist, The Treatment of Chronic Renal Failure and The Prolongation of Life: I Amer. F. Psychiat. 124: 10,4/1968.
2. Çifter, İ.: Psikiyatri, s: 527-531, 1986.
3. De Nour A.K.: Emotional Problems and Reactions of The Medical Team in a Chronic Hemodialysis Unit, The Lancet, Saturday 9 November 1968.
4. David, P., Simpson, M.D.: Psychosocial Aspects of Chronic Dialysis, The Merck Manual, Fourteenth Edition, p: 1527-1529.
5. Goldberg, A.P., Hagberg J. : The Metabolic and Psychological Effects of Exercise Training in Hemodialysis Patients, Am. J. Clin. Nutr., vol: 33/7, p: 1620-1628, Jul 1980
6. Kaplan M. D.: Comprehensive Textbook of Psychiatry, Vol: 4 Fourth Edition, p: 1273.
7. Lewy, N.B.: Effects of Medical Advances and Political Climate Upon Psychoneurology, Gen. Hosp. Psychiatry, Vol: 10/4, p: 278-279, 1988.
8. Parker K.P.: Anxiety and Complication in Patients on Hemodialysis, Nurs. Res., Vol: 30/6, p: 334-336, 1981.
9. Streltzer, M. D., Harrison, L.H. : Noncompliant Hemodialysis Patients, A Biopsychosocial Approach, Gen. Hosp. Psychiatry, Vol: 10/4, p: 255-259, 1988.
10. O-Wolcott, D.L., Nissenon A.R.: Quality of Life in Chronic Dialysis Patients, Factors Unrelated to Dialysis Modality, Gen. Hos. Psychiatry, Vol: 10/4, p: 267-277, 1988.
11. Winney, R.I.: Assessing Depression and Anxiety in Chronic Dialysis Patients, J. Psychosom. Res., Vol: 29/4, p: 443, 1985.